УДК 378:796:37.013
Дьяков І.С.[1], Мазін В.М.[2]
[1] асп., НУ «Запорізька політехніка»
[2] д-р пед. наук, проф., зав. каф. управління фізичною культурою та спортом, НУ «Запорізька політехніка»

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРОЄКТУВАННЯ ПРОГРАМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У тезах розглядається проблема застосування компетентнісного підходу як методологічної основи для проєктування програм професійної підготовки в умовах неформальної освіти. Обґрунтовано актуальність розробки системних механізмів формування професійних компетентностей поза межами формальної освітньої системи.*

Ключові слова: *компетентнісний підхід, неформальна освіта, професійна підготовка, проєктування програм, професійні компетентності*

Abstract. *The paper addresses the problem of applying a competency-based approach as a methodological foundation for designing professional training programs within non-formal education. The relevance of developing systematic mechanisms for professional competency formation beyond formal education is substantiated.*

Key words: *competency-based approach, non-formal education, professional training, program design, professional competencies*

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці характеризується динамічними змінами вимог до професійних компетентностей фахівців різних галузей. Стрімкий розвиток технологій, цифрова трансформація та поява нових професій зумовлюють необхідність безперервного професійного розвитку, який дедалі частіше реалізується саме через механізми неформальної освіти. Це стосується широкого кола галузей, зокрема фізичного виховання та спорту, де тренерські сертифікації, воркшопи та професійні спільноти відіграють дедалі суттєвішу роль у підвищенні кваліфікації фахівців [1].

Водночас спосіб проєктування програм професійної підготовки в умовах неформальної освіти залишається переважно інтуїтивним та несистематизованим. На відміну від формальної освіти, де існують стандарти, навчальні плани та механізми акредитації, неформальна освіта оперує в умовах методологічної невизначеності. Це створює суттєву проблему: попри зростання обсягу та значущості неформального навчання, відсутній науково обґрунтований інструментарій для проєктування таких програм, який би забезпечував системне та прогнозоване формування професійних компетентностей [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід набув значного поширення як теоретико-методологічна основа сучасної освіти завдяки працям Дж. Равена, Н. Бібік, О. Пометун, О. Овчарук та

інших дослідників [3]. У контексті професійної підготовки фахівців з фізичного виховання компетентнісний підхід розглядається у фундаментальних працях за редакцією Т. Круцевич, де висвітлено структуру професійних компетентностей та умови їх формування [4]. Проблематику неформальної освіти в Україні висвітлено в роботах Л. Лук'янової та О. Аніщенко, де розглядаються її характеристики, функції та роль у системі освіти впродовж життя [1, 2].

Проте аналіз наукової літератури засвідчує, що питання саме *способу проєктування* програм професійної підготовки на засадах компетентнісного підходу в умовах неформальної освіти залишається недостатньо розробленим. Більшість досліджень зосереджена або на компетентнісному підході у формальній освіті, або на загальних характеристиках неформальної освіти, тоді як методологія проєктування навчальних програм на перетині цих двох напрямів потребує окремого наукового обґрунтування.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади застосування компетентнісного підходу як методологічної основи для проєктування програм професійної підготовки в умовах неформальної освіти та визначити ключові проблеми, що потребують вирішення.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід передбачає орієнтацію освітнього процесу на формування цілісних комплексів знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності. У контексті проєктування програм професійної підготовки це означає перехід від змістоцентричної до результатоцентричної моделі, де відправною точкою є не обсяг навчального матеріалу, а очікувані компетентнісні результати [3].

Неформальна освіта як середовище професійної підготовки має низку специфічних характеристик, які суттєво впливають на спосіб проєктування програм. По-перше, це гнучкість та адаптивність – програми неформальної освіти здатні оперативно реагувати на зміни потреб ринку праці. По-друге, це практикоорієнтованість – навчання відбувається переважно через вирішення реальних професійних завдань. По-третє, це варіативність форм – від короткострокових воркшопів до тривалих менторських програм [1, 6].

Застосування компетентнісного підходу до проєктування програм неформальної освіти потребує вирішення кількох принципових методологічних проблем. Першою є проблема визначення та структурування компетентностей. У формальній освіті це завдання вирішується через освітні стандарти, тоді як у неформальній – через аналіз реальних вимог професійної діяльності. Спосіб такого аналізу для різних

галузей потребує систематизації та наукового обґрунтування [3].

Другою є проблема проєктування навчального досвіду, який забезпечує формування визначених компетентностей. На відміну від формальної освіти, де спосіб організації навчання значною мірою регламентований, неформальна освіта потребує специфічних підходів до дизайну навчальних активностей. Це передбачає інтеграцію теоретичного знання з практичною діяльністю, використання автентичних завдань та створення умов для рефлексивної практики [7].

Третьою є проблема оцінювання та визнання результатів. Компетентнісний підхід вимагає оцінювання не лише знань, а й здатності їх застосовувати у професійних ситуаціях. У неформальній освіті це ускладнюється відсутністю стандартизованих процедур оцінювання та механізмів визнання набутих компетентностей. Розробка способів валідації результатів неформального навчання є одним із ключових викликів для дослідників [2, 5].

Аналіз практики неформальної освіти у різних професійних галузях дозволяє виділити спільні патерни проєктування програм. У підготовці фахівців з фізичного виховання (тренерські курси, програми підвищення кваліфікації), у технічних галузях (буткемпи, професійні сертифікації), у сфері менеджменту (менторські програми, корпоративні університети) спосіб проєктування програм базується на декількох спільних принципах: орієнтація на результат діяльності, модульність, практикоорієнтованість та зворотний зв'язок від професійної спільноти [1, 4].

Ці спільні патерни свідчать про можливість побудови універсальної методологічної рамки проєктування програм професійної підготовки в умовах неформальної освіти на засадах компетентнісного підходу, яка була б застосовною до різних галузей і враховувала специфіку неформального освітнього середовища.

Висновки. Компетентнісний підхід має значний потенціал як методологічна основа для проєктування програм професійної підготовки в умовах неформальної освіти. Проте його ефективне застосування потребує вирішення низки методологічних проблем: визначення та структурування компетентностей на основі аналізу професійної діяльності, розробки способів проєктування навчального досвіду та створення механізмів оцінювання й визнання результатів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці цілісної моделі проєктування програм професійної підготовки на засадах компетентнісного підходу в умовах неформальної освіти та її емпіричній верифікації на прикладі підготовки фахівців конкретних галузей.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В., Лук'янова Л. Б., Прийма С. М. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа.* 2017. № 11–12. С. 3–7.

2. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В., Сігаєва Л. Є. та ін. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 272 с.

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

4. Теорія і методика фізичного виховання : підручник : у 2 т. / за ред. Т. Ю. Круцевич. Київ : Олімпійська література, 2012. Т. 1. 392 с.

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради.* 2017. № 38–39. Ст. 380.

6. Coombs P. H., Ahmed M. Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1974. 292 p.

7. Knowles M. S., Holton E. F., Swanson R. A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 8th ed. London : Routledge, 2015. 402 p.